

گزارش مراسم رونمایی کتاب «یافته‌های تازه از ایران باستان»

جشن رونمایی کتاب «یافته‌های تازه از ایران باستان» نوشته «پروفسور والتر هیتس» با ترجمه «دکتر پرویز رجبی» و با حضور «علی دهباشی» سردبیر مجله بخارا، دکتر «روزبه زرین‌کوب» و تنی چند از محققان و پژوهشگران ایران باستان عصر روز سه‌شنبه ۱۵ اسفند ماه در تالار گفتگوی انتشارات ققنوس ناشر کتاب رونمایی شد.

این کتاب مشتمل بر ۱۰ فصل «جام سیمین نویافته از دوره‌ی ایلام کهن»، «سنگ نبشته‌ی خشایارشا از تخت جمشید»، «سنگ نبشته‌ی سه زبانه‌ی آرامگاه داریوش»، «عناصر مادی و ایلامی در دربار هخامنشی»، «هیت‌های نمایندگی در نگاره‌های تخت جمشید»، «نگاره‌های اردشیر اول ساسانی»، «نگاره‌های صخره‌ای ساسانی در داراب»، «قیصرهای رومی در نگاره‌های شاپور اول»، «کردیر در نگاره‌های صخره‌ای» و «نبشته‌های تازه یافته از روزگار ساسانیان» است و جنبه‌های گوناگون و متنوعی از تاریخ ایران باستان را مورد بررسی قرار می‌دهد.

در ابتدای این نشست زهره حسین زادگان ضمن خوش آمدگویی به میهمانان حاضر در جلسه، مقدمه‌ی کتاب یافته‌های تازه از ایران باستان را برای علاقه‌مندان و مشتاقان این کتاب خواند. سپس دکتر پرویز رجبی مترجم کتاب با اشاره به کمبود منابع تاریخی گفت: کمبود منابع تاریخی در ایران قبل از اسلام کاملاً مشهود است و هنوز ما نیازمند کتاب‌ها، مقالات و اسناد تاریخی بسیاری هستیم. منابع تاریخ باستان به نسبت کتاب‌هایی که در حوزه فلسفه، ادب، دین و سیاست منتشر می‌شود

بسیار کم است و کسی داوطلب نیست که پا در راه دشوار تاریخ‌نگاری باستانی بگذارد.

این باستان‌شناس به دشواری ترجمه در ایران اشاره کرد و گفت: نویسندگان و مترجمان، هرگز برای نوشتن تاریخ ایران باستان آزادی اندیشه ندارند و اکثر نویسندگان از طریق چاپلوسی وارد این قضیه می‌شوند، همچنین به دلیل دشوار بودن پژوهش‌های تاریخی باستانی منابعی که از آن بدست می‌آید کامل نبوده و دارای نقصان‌هایی است.

وی افزود: بیشتر کتاب‌های تاریخی ما جامع‌التواریخ‌ها هستند که هیچ‌کدام به مردم ایران باستان پرداخته نشده، زیرا ما در ایران مشکل تاریخ‌نگاری باستانی داریم.

سپس علی‌دهباشی سردبیر مجله بخارا، گفت: تاریخ‌نگاری در زبان فارسی رشته کاملاً جوانی است و از انتشار اولین تاریخ‌نگاری به سبک امروزی توسط مشیرالدوله ما پیشرفت قابل توجهی نداشتیم. تعداد پژوهشگرانی که در این زمینه کار جدی و در خور انجام داده‌اند نیز آنقدر محدود است که قابل شمارش است.

وی افزود: آنچه هم درباره تاریخ قبل از اسلام انجام شده بسیار محدود است و این نیاز مبرم ما نسبت به آگاهی درباره تاریخ قرون اولیه را ترجمه متون تاریخی کتاب‌هایی که توسط مهمترین کارشناسان آلمانی، فرانسوی و آمریکایی نوشته شده، پاسخ داده است. اهمیت کار رجیبی از این جهت است که ترجمه ایشان ما را با بخشی دیگر از تاریخ ناشناخته ایران آشنا می‌کند.

سردبیر مجله بخارا تاکید کرد: آفت بزرگی که تاریخ‌نگاری ما را تهدید می‌کند، نگاه ایدئولوژیک به تاریخ ایران است. سال‌های سال نوعی نگاه خاص تاریخ‌نگاری ایدئولوژیک که از سوی حزب کمونیست روسیه تدوین و تنظیم شده بود وارد عرصه تاریخ‌نویسی ما شد و حاصلش انواع اشتباهات و تحریف‌های تاریخی بود که هنوز گرفتار آن هستیم. این نگاه استالینی، تاریخ‌نویسی مورخ را به عنوان قالب ساز تعیین کرد که با قابلیت‌های پیش‌ساخته سراغ دوره‌های تاریخی برود و طبقات و زورمندان را کشف کند و سرانجام اینکه این نگاه تاریخی بخش مهمی از تاریخ هر دوره را نادیده می‌گرفت.

سردبیر مجله بخارا به تاریخ‌نگاری ایدئولوژیک پرداخت و خاطر نشان کرد: تاریخ‌نویسی ایدئولوژیک نوعی تاریخ‌نویسی جذاب است که تنها باید حوادث تاریخی را قالب‌های از پیش تعیین شده گذاشت و براساس آن کل تاریخ سرزمین را بررسی کرد. این نوع تاریخ‌نویسی ساده و آسان بوده و با گذاشتن در چارچوبی خاص شکل می‌گیرد.

سخنران بعدی این نشست دکتر روزه زرین‌کوب، به مورخان غربی پرداخت و گفت: مورخان غربی، معمولاً دوره صفوی را آغاز عصر جدید در تاریخ ایران خوانده‌اند که دست کم از یک نظر موجه است.

● پرویز رجبی - علی دهباشی و روزبه زرین کوب (عکس از رضا دشتی)

۲۰۶

● پرویز رجبی در مراسم رونمایی کتاب یافته‌های تازه از ایران باستان (عکس از رضا دشتی)

وی در ادامه افزود: عواقب ناشی از ارتباط با اروپا، ایران را در یک مسیر تازه‌ای قرار داد و این آشنایی برای اروپائی‌ها نیز بی‌شک، پر جاذبه بود. همچنین در آن روزگاران، ایران برای مسافران غربی سرزمینی رویایی، پرکشش و پرازرمز و راز به شمار می‌رفت و از این رو جهانگردان بسیاری برای آشنایی با این سرزمین کهن روی به سوی ایران نهادند. این مسافرت‌ها که در سده ۱۷ میلادی/ ۱۱ قمری به اوج خود رسید، معرفی ایران و شگفتی‌ها و زیبایی‌هایش به اروپا را به دنبال داشت. زرین کوب به نتیجه سفر جهانگردان اروپایی به ایران اشاره کرد و گفت: نتیجه این آمد و شدها به ایران، گردآوری منابع قابل توجه در حوزه علوم مختلفی بود که بعدها اصطلاحاً «ایران‌شناسی» خوانده شد و زبان، ادبیات، تاریخ، باستان‌شناسی، جغرافیا، جغرافیای تاریخی، اقتصاد، دین، فلسفه و هنر را در بر می‌گرفت.

زرین کوب به «والتر هیتس» نویسنده آلمانی اشاره کرد و گفت: هیتس در ۲۴ سالگی با نوشتن رساله‌ای درباره «پطر کبیر، امپراتور روسیه»، درجه دکترا گرفت و یکی از شرق‌شناسان و ایران‌شناسان ممتاز آلمانی شناخته شد که در رشته‌های تاریخ، ادیان، زبان‌شناسی و حتی ادبیات فارسی صاحب نظری کم مانند به شمار می‌رود.

وی به آثار هیتس پرداخت و ابراز داشت: مهم‌ترین تألیف هیتس درباره تاریخ عصر صفوی، کتاب «تشکیل دولت ملی در ایران» است که در سال ۱۹۳۶ م به چاپ رسید که مؤلف در آن به بررسی حکومت آق‌قویونلوها و تأسیس حکومت صفوی پرداخته است.

وی افزود: «هیتس» در ۱۹۳۹ میلادی به دعوت «اریک اشمیت» که در حفاری‌های تخت جمشید جانشین «هرتفلد» شده بود و در واقع یک دانشمند آمریکایی آلمانی تبار بود توانست شاهد بیرون آمدن کتیبه زردشت از زیر خاک باشد. با این همه، در آغاز علائق «هیتس» او را به سوی مطالعه تاریخ ایران عصر اسلامی کشاند. در سال ۱۹۳۳ میلادی وی رساله مفصلی درباره «شاه اسماعیل دوم صفوی» به چاپ رساند. یک سال بعد «هیتس» مقاله‌ای نیز در باب «شاه اسماعیل اول» تألیف کرد و در ۱۹۳۵ میلادی هم در مقاله‌ای، کتاب «خلاصه التواریخ» تألیف «قاضی احمد متمی» را به عنوان یکی از منابع مهم عصر صفوی معرفی نمود.

زرین کوب به دیگر مطالعات مهم هیتس اشاره کرد و گفت: هیتس مطالعات دیگری نیز در تاریخ ایران عصر اسلامی انجام داده است. به علاوه، تسلط او به زبان روسی سبب شد که برخی از آثار دانشمند بزرگ روسی، را که در باب تاریخ ایران عصر تیموری نوشته شده بود، به آلمانی ترجمه کند. هیتس در روزگار جوانی درباره سیاست و فرهنگ ایران از کوروش تا اوایل عصر پهلوی نشان داد که با تاریخ معاصر ایران نیز آشنایی کافی دارد و به تدریج به عنوان یکی از متخصصان تراز اول جهانی در زمینه مطالعات ایران باستان شناختش شد.

وی در ادامه افزود: اما به تدریج جاذبه تاریخ و تمدن ایران باستان و شاید ورود به دهلیزها و دالان‌های تاریک و دیرپاب آن توجه هینتس را به خود جلب کرد، البته هینتس از ۱۹۳۸ میلادی که مقاله مهمی به نام «نخستین سال شاهنشاهی داریوش اول» نوشت، تمایل خود را به این گونه مباحث نشان داده بود.

زرین کوب به دوران بازنشستگی هینتس اشاره کرد و گفت: هینتس در ایام بازنشستگی با همکاری یکی از شاگردانش، در سال ۱۹۸۷ میلادی کتاب کم نظیر «واژه نامه ایلامی» را در دو جلد به چاپ رساند. والتر هینتس مطالعات مهمی در باب تاریخ و تمدن هخامنشی و ساسانی انجام داده است، به علاوه وی نه تنها به عنوان متخصص زبان ایلامی، بلکه به عنوان یک محقق عالی مرتبه در حوزه زبان‌های باستان و پهلوی آثار ارزنده‌ای عرضه کرده است. چنان که مطالعات وی درباره تاریخچه ابداع خط میانی فارسی باستان به ارائه نظریه جدیدی منجر شد که براساس آن، داریوش اول هخامنش را مبدع این خط به شمار آورد.

وی با اشاره به دیگر کتاب‌های هینتس یادآور شد: هینتس با تألیف آثاری چون «راه‌های تازه در فارسی باستان» و کتاب مهم «گنجینه لغوی فارسی باستان در روایات جانبی» که در آن به بازسازی نام‌های عصر هخامنشی در متون و منابع بیگانه می‌پردازد، خدمات قابل توجهی به عالم ایران‌شناس ارائه کرده است. چنان که کتاب «داریوش و ایرانیان» او در ۲ جلد با اینکه یک کتاب کاملاً تخصصی نیست ولی همواره مورد رجوع متخصصان تاریخ هخامنش بوده است.

زرین کوب در پایان سخنانش به کتاب «یافته‌ها و پژوهش‌های ایران باستان» اشاره کرد و گفت: این کتاب یا به روایت مترجم دانشمند کتاب، «یافته‌های تازه از ایران باستان» حاصل دوران پختگی «والتر هینتس» و حاصل سفرهای علمی او به ایران در سال‌های ۱۹۶۷ و ۱۹۶۸ میلادی است که در ده بخش تنظیم شده است و تصاویر بسیار شفاف و روشنی دارد و پرویز رجبی مترجم توانای کتاب نیز آن را به شایستگی ترجمه کرده است، هینتس در این کتاب نه تنها مورخ بلکه باستان‌شناس و زبان‌شناس است.

زرین کوب در پایان سخنانش ابراز داشت: هینتس فارسی را خوب می‌دانست و خوب حرف می‌زد و به عربی و ترکی نیز مسلط بود و با یونانی و لاتین و زبان‌های زنده اروپایی مخصوصاً روسی و ایتالیایی آشنا بوده است. او به واقع یک دانشمند جامع‌الاطراف بود و آثار ارزشمندی از این مورخ و باستان‌شناس برای علاقه‌مندان تاریخ ایران باستان به یادگار مانده است.

پوشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
مجمع علوم انسانی

تاریخ معاصر

- دنیس رایت و خاطرات او از مأموریت در ایران / دکتر محمد علی موحد
- علی امینی و ریشه‌های شکست اصلاحات (۳) / عبدالحسین آذرنگ